

Henrik Saugmandsgaard Øe
Avrupa Birliği Adalet Divanı Kanun Sözcüsü

Yapmış olduğu davet, görkemli organizasyon ve göstermiş olduğu ev sahipliği için Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesine teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Sözlerime James Madison'un 1788 yılında söylediği sözlerle başlayacağım. James Madison, Amerika Birleşik Devletleri anayasasını kaleme alan kişilerden biridir ve şunları dile getirmiştir: "Eđer insanlar melek olsaydı, devlete gerek olmazdı. Eđer melekler insanları yönetiyor olsaydı, yönetime dâhili ya da harici sınırlar koymak da gerekli olmazdı. İnsanların insanlar tarafından yönetileceği bir yönetim biçimi oluşturulurken en büyük zorluk şudur: ilk olarak yönetenin yönetilenleri denetlemesine olanak tanınmalı ve bir sonraki adımda ise yöneteni kendisini denetlemek zorunda bırakmalısın". Günümüzde meydana gelen sorunların temelinde bu hususun bulunduğu kanaatindeyim ve anayasa mahkemeleri, Avrupa Adalet Divanı temel hakların korunması için bunu devreye sokmaktadır. Toplumumuzda bu çok önem arz etmektedir.

Bilindiđi gibi, yaklaşık 60 yıl önce kabul edilen Roma Antlaşması'nda temel haklar yer almıyordu. Bu nedenle, Avrupa'da temel hakların iyileştirilmesi görevi mahkemeler tarafından üstlenilmiştir. Bu bağlamda ilk karar 1971 yılında uluslararası *Handelsgesellschaft* davasında verilmiştir. 1977 yılında karara bağlanan davada ise Adalet Divanı, ilk defa, son üye devlet olarak Fransa tarafından kabul edilmesinin akabinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni uygulamıştır. 1973 yılında kabul edilen Maastricht Antlaşması ile ilk defa Avrupa antlaşmalarında temel hakların iyileştirilmesine yönelik olarak yasal dayanak oluşturulmuştur.

Devlet başkanları, 1909 yılında, temel haklar bildirgesi oluşturmaya karar vermişler ve söz konusu bildirme, 2000 yılında Nice Antlaşması ile siyasi belge niteliği kazanmıştır. Böylece, ilk defa temel haklara ilişkin basılı bir eser meydana getirilmiştir. Ancak, özellikle, *Salonga* davalarında Avrupa Birliği içtihatları ile temel hakları gerektiği şekilde güvenceye alamayacaksa, bu hakları Alman Anayasası'na göre güvence altına alacaklarını dile getiren

Almanya Anayasa Mahkemesinin sürekli baskısı üzerine bu bildirgenin geliştirilmesi ihtiyacı hâsıl olmuştur. Bunlar tabii geçmişte yaşananlar. Günümüzde, Avrupa Birliği'nin temel hakları sıkı bir şekilde koruduğu kabul edilmektedir. Bildiri, 2007 yılında Lizbon Antlaşması ile hukuki açıdan bağlayıcı hale gelmiştir. Bu tarih itibarıyla, Avrupa Adalet Divanı nezdinde 200'den fazla dava açılmıştır. Ve her gün, temel haklar bağlamında dava açılmaya devam etmektedir.

Sizlere verilerin korunması ve özel hayata saygı hakkı kapsamında bir örnek vermek istiyorum. Schrems isimli Avusturyalı gencin Facebook hesabı bulunmaktadır. Schrems, aynı zamanda söz konusu kararın da adıdır. Snowden'in yaptığı açıklamalar sonrasında Schrems, facebook hesabında yer alan kişisel verilerine ne olacağı ve bu verilere erişilip erişilemeyeceği konusunda kaygı duymaya başlamıştır. Zira bazı bilgiler Birleşik Devletleri'nde kullanılabilen ve NSA (Ulusal Güvenlik Ajansı) bu bilgilere erişebilmekteydi. Bu nedenle, Facebook sosyal ağının İrlanda'da ofisi bulunması nedeniyle İrlandalı veri koruma görevlisinden işin aslının böyle olmadığını öğrenmek istemiştir. Sonuç olarak, Avrupa Adalet Divanı davaya ilişkin kararını açıklamış ve Birleşik Devletlerde verilerin resmi olarak korunduğu yeterli güvence bulunmaması nedeniyle Avrupa ile Birleşik Devletler arasındaki Güvenli Liman Anlaşması'nı iptal etmiştir. Daha sonra, Birleşik Devletler ile yeni bir anlaşma yapılmıştır.

Bir diğer önemli karar ise birkaç yıl öncesine aittir. Adalet Divanı, ilke davasında, üye devletlerin veri saklayabilmesini öngören direktifi iptal etmiştir. Verilerin saklanması sisteminde, örneğin bir cep telefonu kullandığınızda, üye devletler aradığınız kişi, arama yaptığınız saati ve telefonun arama esnasında bulunduğu yer gibi bilgileri saklamakla yükümlüydü. Bu, günümüzde terörle mücadele için oldukça önemli bir uygulamadır. Bu konuda bir örnek vermek isterim. 13 Kasım günü Paris'te meydana gelen korkunç saldırı sonrasında, polisler Bataclan'ın hemen yanında çöp kutusunun içerisinde bir cep telefonu bulmuştur. Saklanan bu kayıtlar sayesinde, telefonun bir hafta önce Paris'in kuzeyinde bir evde olduğu sonucuna varılabilmektedir. Diğer insanların bu korkunç suçu işlerken teröriste yardım edip etmediklerinin tespiti açısından bu bilgi, polis için oldukça önemlidir. Bu nedenle, verilerin saklanması terör ve diğer ağır suçlarla mücadele edilmesi için istihbarat teşkilatları ve polis açısından büyük önem arz ettiğine kuşku yoktur. Ancak bu anlamda çok da ileri gidilmedi mi sizce de? Çünkü verilerin saklanması ile aslında tüm

Avrupa nüfusunu, suçla hiçbir alakası olmayan kişileri, denetliyorsunuz. Ve, bunun da ötesinde, geçen ay psikiyatrist ile telefon konuşması yapmış kişileri ve belki de avukatını arayan kişileri de bilmeniz ve denetlemeniz mümkün. Bu durumda, avukatın hukuki yardımından faydalanma hakkınıza gölge düşürülebilecektir. Güvencelerden biri gerekçe gösterilerek direktif iptal edilmiştir.

Bir sonraki dava ise Savcı olarak görev aldığım ve dün İspanyol meslektaşım tarafından yapılan sunumda kısaca bahsedilen bir davadır. Burada ulusal mevzuat yürürlükte olduğu için direktif iptal edilmiş ve Bildiri, AB kurumlarında da uygulanmıştır. Bu bağlamda, Bildirinin bu kurumlarda uygulanabilir olduğuna şüphe yoktu ancak Bildiri aynı zamanda ulusal mevzuat açısından da uygulanmakta mıydı? Üye devletler AB hukukunu uyguladıklarında sorunun yanıtı evettir. Bu davada da durum açıkça budur. Zira söz konusu alanda birden fazla direktif bulunmaktadır. Dolayısıyla Adalet Divanı ve benim ele alacağımız husus, ulusal hukukta yeterli güvencenin bulunup bulunmadığıdır. Veri saklama uygulamasının kolluk kuvvetleri açısından gerekli olduğunu düşünmekle birlikte kişilerin özel hayatlarında önemli bir yer teşkil ettiğini ve bu nedenle tamamıyla korunması gerektiği kanaatindeyim. Çünkü saklanan veriler uzun süre boyunca elde bulundurulamaz. Bu bağlamda altı aylık sürenin kabul edilebilir olduğunu düşünmekteyim. Bu bilgilere sadece hâkim kararıyla erişilebilmelidir. Ve bu bilgiler, ciddi suçlarla mücadele edilmesi gibi belli başlı hususlarda kullanılabilmelidir.

Verdiği kararda Adalet Divanı daha da ileriye gitmiştir. Bu da, Adalet Divanının temel hakların korunmasına ve mevcut davada verilerin korunmasına hayli önem verdiğinin bir göstergesidir. Adalet Divanı, sadece bu güvencelerin mevcut olmasının yeterli olmadığını ve bu bağlamda belirli ölçüde sınırlama olması gerektiğini ve herkesi denetleyemeyeceğinizi dile getirmiştir. Örneğin, inceleme yaparken söz konusu incelemeyi coğrafi açıdan ve bireysel olarak sınırlandırmanız gereklidir. Tabi ki, söz konusu kişi hâlihazırda hakkında soruşturma yapılan birisi ise gerekli işlemleri yargı kararı ile gerçekleştirebilirsiniz. Ancak söz konusu kişi hakkında şüphe yok ise çok daha dikkatli olmanız gerekir.

Bu vesileyle temel hakların korunması konusunu örneklendirmemiz için bir fırsat sunulmuş oldu. Bu sadece bir alanı teşkil etmektedir. AB Temel

Haklar Bildirgesi'ne bakarsınız, çok sayıda fazla hükümle karşılaşrsınız. Lüksemburg'da Avrupa Adalet Divanında bu konularla sıkça karşılaştığımızı söyleyebilirim.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.